

יש מי ששאל, הלא רב חסדא היה רבו וחמיו של רמי בר חמא (ע' ב"ב יב; סוכה כט; ברכות כו; יבמות לד)? – אלא ודאי דרך צחות אמר לו כן (יד דוד לר"ד זינצהיים. וע"ע הגהות מיימוניות ומשנה למלך (עבדים ג,ח) ועוד, בענין השתמשות בכח. וע"ע עיני כל חי לר"ח פאלאג'י; פתח עינים להרחיד"א).

וכן בחדושי הגר"ר בענגיס (ח"ב מב,ב) הסביר כעין זה, ודקדק בלשון חז"ל 'לכי תשמש לי' ולא 'לכי תשמשני', והביא דוגמאות מכמה מקומות, בלשון תורה ובלשון חכמים, שלשון זו מורה על יחס חיצוני, אקראי [כמו 'יחבק לו' 'וינשק לו' דלבן. ע"ש שיישב והסביר בזה כמה ענינים]. אף כאן 'לא היה מכויץ כלל שרב חסדא הכהן חותנו ורבו ישמש אותו, שבאם לכך נתכוין היה אומר לו 'לכי תשמשני' בלשון שהפועל דבק אל הכינוי, אבל הכונה היתה רק בלשון צחות, כאומר הראני לפניך כאילו אתה משמש לי, למען תהיה למוכרת שלמד ממנו זה הדבר. והלא כן מוכח גם מעצם השימוש מה שקיפל לו הסודר'. וע"ש באור נוסף ע"ד צחות.

וזה לשון רבי שמעון שקאפ ז"ל, בתוך הקדמתו לספרו שערי ישר:

'שמעתי דבר נאה ומתקבל בשם גיסי המנוח הרה"ג מוה"ר שלמה זלמן בהר"ר קלמן אבעל מטעלו, בהא דמסופר בגמרא ב"ק בסוגיא דזה נהנה וזה לא חסר, דרב חסדא בעי מרמי בר חמא, והשיב לו 'לכי תשמש לי', שקל סודרא כך ליה. דבהשקפה ראשונה מתמיה, וביאר הרב הנ"ל שהענין הוא שבדבר שצריך עיון ויגיעה תלוי עיקר הדבר אם המתלמד מאמין במעלת המלמדו, או אם לא יבין בראשונה, יתלה החסרון בעצמו ויוסיף אומץ ליגע את עצמו ואז יבין באחרונה, אבל אם דברי המלמדו קלים בעיניו ולא שוה לו להתאמץ לעמול בהם, אז אם לא יקבל הדברים במשקל הראשון, יניחם או יבטלם בלבו ודיו, ולכן כאשר ידע רמב"ח את עומק הענין שרצה ללמדו, לא רצה ללמדו עד שיתאמת לו שרב חסדא משתוקק להתלמד ממנו כתלמיד מרב, ולכן לא למדו הדבר עד שישמש אותו כתלמיד לרב, ודפח"ח'. עד כאן לשונו.

דף כא

'תרתיו?! – הא דקימא לאגרא הא דלא קימא לאגרא'. הראשונים פרוש שאף על פי שיש לחלק בין המקרים שהרי כששכר בית מראובן ונמצא של שמעון, הלא גילה דעתו שנוח לו בהוצאה זו שהרי שכרו, לא כן כשדר סתם – אעפ"כ מקשה הגמרא היות ולא כיוון לשכור ולשלם אלא לראובן ולא לשמעון, הרי זה ככל אדם שדר בחצר חברו שלא מדעתו (נמוקי יוסף בשם הרמ"ה; שטמ"ק).

ויש מהאחרונים שהסבירו הדבר בדרך זו: בשילומו את דמי השכירות לא גילה דעתו אלא שמוכן להוציא באופן שיהא לו בעלות מסוימת על הבית, שהרי שכרו, אך באופן שלא יהא קנוי לו כלל, רק שיהנה מהדירה ללא זכות שליטה ובעלות – לא גילה דעתו כלל. [משא"כ במקומות שמועיל גילוי דעת (עתוס' לעיל כ:); שם יש גילוי-דעת על הוצאה כספית עבור ההנאה עצמה, ללא זכות בעלות] (אור שמח הל' גוילה ג,ט; קהלות יעקב יח,א).

ואפילו אם כבר שילם לראובן והוברר שאינו שלו, מוציאים ממנו ומחזירים לו (הרמ"ה ועוד, מובא בנמו"י). והרשב"א נסתפק בדבר, שמא באופן ששילם נותנים דמי שכירותו לשמעון בעל הבית.

'לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא'. כתב הרמ"ה ז"ל שעל העש המרקיב את העצים ואת הקורות והקירות אמר יוכת שער. ודבר גוזמא אמר שראה שהפסיד בבית הפסד גדול כאילו היה שור נגח מנגח בתקרת הבית ובקירותיו (מובא בנמוקי יוסף).

'אמר רב: ובמחזרת. ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטור... איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי...'. פירוש, הרחבה היא מקום רחב ידיים שעוברים ושבים שם. צדי הרחבה – מקום מוגבה ונבדל מן הרחבה (תוס'). צדי הרחבה סמוכים הם לחצרות, לפתחי הבתים או לחנויות. ונחלקו רב ושמואל בבהמה המחזרת (=מפנה, מסבבת) ראשה ואוכלת מצדי הרחבה, האם בעליה חייב או פטור. ופרשו התוספות את צדדי השאלה: לפי שיש רשות לכל אדם להניח פירותיו כנגד פתחו בצדי הרחבה, לכן לדעת רב נחשב מקום זה לחצר הניזק. ולשמואל – כל שיכולה בהמה עומדת ברשות הרבים להחזיר ראשה לשם ולאכול – פטור, אלא אם כן היו הפירות במקום שצריכה לילך ולעמוד בצדי הרחבה.

ול'איכא דאמרי' לא נחלקו על מחזרת שחייב. על מה נחלקו, על שטח פרטי הסמוך לרה"ר, שהרשה את בני רה"ר להכנס בו [כל זמן שאין מניח שם פירות – תוס'], ושטח שם פירות (פשוט).

'לא יכנס אדם להורבה, דשכיחים מזיקים (ברכות ג. וע"ש בגמרא עוד שני טעמים, ע"ש הנפ"מ ביניהם). ועיין בבבא קמא כא. וברש"י. כי בית הוא מקום שמחזיק בו איזה דבר, וכאשר חרב מאין יושב מבני אדם ולא מחפציו [וכדאיתא בב"ק שם דגם במחזיק בו תיבני וציבי סגי], אם כן הוא מקום הפכי ומזיק לישוב בני אדם. ולפיכך אמרו בבבא קמא דמקלקל גם כן הבנין, שהבנין מצרכי בני אדם, ומאחר שזה היפוך הישוב, הוא גם כן הפכי ומזיק לבנין, שהוא מכלל הישוב' (צדקת הצדיק לה).

דף כב

'אשו משום חציו... משום ממונו... תא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו...'. כתב הנמוקי-יוסף: אם תקשה, לדעת האומר 'אשו משום חציו', כיצד מותר להדליק את הנרות בערב שבת עם חשכה והדלקתם הולכת ונגמרת בשבת, והרי זה כאילו הבעיר בעצמו בשבת? – לא קשה, שהרי חיובו משום חציו, וכזורק החץ שבשעה שיצא מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ואינו כעושה מעשה מכאן ולהבא. וכן לענין ניוזקין – מחייבים אותו על מעשה זריקת החץ. ואם ימות לאחר שיצא החץ מידו, טרם פגע – משתלם הניזק מיורשיו, מאחריות נכסים של המזיק. משום כך המדליק נר בערב שבת נידון כאילו נגמר הכל כבר בערב שבת.

וכבר עמדו האחרונים ז"ל על שאלתו של הנמוקי-יוסף, הלא מקום יש לחלק בין איסור שבת לחיובי תשלומי ממון, שאף אם נניח שנחשב הדבר כמעשיו בכל שעה ושעה שדולק [וכמו שמצדד באחיעזר בשיטת הרשב"א]. לא מצינו שייחשב חילול שבת על כח שבא ממעשה גופו שעשה קודם השבת. וגם טעם יש בדבר, דכתיב למען ינוח – והרי נח. (עפ"י בית מאיר אה"ע ה; שו"ת חת"ס או"ח פד וח"ו כד. ע' בשו"ת מחנה חיים מהדו"ג או"ח ג; אגרות משה או"ח ח"ד ס; קהלות יעקב ב"ק כא, א שבת נה; מנחת שלמה. וע"ע בשו"ת אבני נזר או"ח מה תקב; קה"י הוספות לב"ק ג, ובמפרשים על אתר).

ומה שכתב הנמו"י שאם ירה חץ ומת שנשתעבדו נכסיו – בשיעורי ר' שמואל (קדושין. תשנ"ג עמ' קכב רז) פירש דבריו שאף כי חיוב התשלומין לא חל עדיין, שעבוד הנכסים אינו תלוי בחיובו בפועל, אלא במעשה המ"י ב. ע"ש שבאר בזה כמה דברים. וע"ע בזה בקהלות יעקב סוסי"א כא.

עוד על דברי הנמו"י – ע' בקצוה"ח שצ, א.

(ע"ב) מבואר בגמרא שלדעת האומר 'אשו משום חציו', אם כתוצאה משריפתו מת עבד כפות – נפטר מתשלומי הממון, משום 'קם ליה בדרבה מיניה'. ולדעת האומר 'משום ממונו' אינו נפטר משום קלב"מ אלא במצית בגופו של עבד.

והקשה הרשב"א, הלא חיוב המיתה וחיוב הממון אינם באים באותו זמן, ומדוע ייפטר מתשלומין? וצדד הרשב"א לומר שפטור התשלומין אינו נובע מחיוב מיתה של רציחה, אלא משום שמשעת הצתת האש הרי דינו כרודף אחר חברו להורגו, שהואיל וכל אדם מצווה להרגו כדי להציל את הנרדף, הרי הוא פטור מחיובי ממון (כמו שאמרו בסנהדרין עד). והוסיף שלריש לקיש שמדובר בשהצית בגופו של עבד, צריך לומר שהגדיש נשרף לפני שהעבד מת, שהרי אם כבר מת העבד שוב אינו בכלל 'רודף' ולא נפטר מתשלומי הגדיש.

כפירוש זה מוכח לכאורה מדברי הר"ן בסנהדרין (עז: וע"ש בתוס'). וע' בחדושי הגר"ח על הש"ס ב"ב) שמבואר מדבריו לחלק בין חיוב ניוזקין לחיוב מיתה של רוצח, שבוה, אינו חייב מיתה אלא במעשה ישיר, שנהרג מכוח ממש. והרי לכאורה מבואר בסוגיתנו שמתחייב מיתה לדעת ר' יוחנן? אלא צ"ל שיפרש כהרשב"א שהנידון כאן הוא רק משום דין 'רודף'. וע"ע אגלי טל 'שותן' סק"ו.

ובספר אור שמח (הל' רוצח א, ח) תמה על כך: לפי זה, גם אם אשו משום ממונו מדוע לא ייפטר מממונו, הלא מסתבר שדין 'רודף' שייך בכל צורה שבא להרוג את חברו, בין אם בגופו ובכחו, בין על ידי ממונו, לעולם מצווים אנו להציל את הנרדף בחייו של זה, ואם כן, מהי קושית הגמרא לריש לקיש, ומדוע הוצרכו להעמיד לשיטתו שהצית בגופו של עבד, הלא דין 'רודף' לוי? ואכן נשאר שם ב'צריך עיון' בדברי הרשב"א. וכתב לפרש שאין כאן דין 'רודף', לפי שניתן להציל את העבד, להתירו מקשריו, ואעפ"כ, כל שלבסוף העבד מת, הרי הוא מחוייב מיתה מעת הצתתו את האור, הגם שהיה יכול להתיר את קשריו. ולכאורה יש לבאר דברי הרשב"א באופן זה: אמנם בעת פעולתו הראשונה, שהצית את האש, דין 'רודף' היה לו, וכל אדם היה

ג. יש מי שפסק כרבה משום שהוא רבו של רבא, ויש מי שפסק כרבא שהוא אחרון (רי"ף). והראב"ד הרא"ה והריטב"א כתבו שהלכה כרבא, שכן דעת רבנן בברייתא. ועוד כתב הרא"ה שזה שהלכה כרב במקום התלמיד, דוקא כשנחלקו ביניהם יחדיו אבל כשתלמיד מאריך ימים אחר רבו וחולק עמו – הלכה כמותו (מובא בנמו"י). ודעת אבי העזרי (מובא באו"ז) לפסק כרבה. ד. ברשות הניזק, אפילו אכלה חטים ודברים המזיקים לה – חייב, שהרי דרכה לאכלם ולהנאתה מתכוונת (רי"א"ז).

דפים כ – כא

מב. מה דין התשלומין לאדם הנהנה מחברו באופנים דלהלן?

א. הדר בחצר חברו שלא מדעתו; השוכר בית מראובן ונמצא של שמעון.
 ב. המקיף את חברו בשדותיו, וגדרן.
 ג. הבית והעלייה של שנים שנפלו, ובנה בעל העלייה את הבית לחברו וישב בתוכו.
 ד. גזבר שנטל בשוגג אבן או קורה משל הקדש והניחה על פי ארובה ודר תחתיה.

א. הדר בחצר חברו שלא מדעתו; אם היתה החצר עומדת להשכרה והאדם עומד לשכור – ודאי חייב לשלם דמי דיורו. לא היתה החצר עומדת להשכיר ולא האדם לשכור (כגון שמצויים לו אנשים להשאל או שיש לו בית אחר. רש"י) – ודאי פטור.

כאשר החצר אינה עומדת להשכרה [באותה שעה, אעפ"י שהיתה עומדת לכך מקודם. רמ"ה. וע' הג"א] אבל האדם היה עומד לשכור – זו שאלה שאל רב חסדא את רמי בר חמא, ואמר לו שחייב לשלם מה שנהנה. ורבי אמי אמר: פטור. וכן אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן. [ואילו רבי אבהו אמר בשמו לחייב ודחו זאת. וכן שמואל אמר להוכיח שחייב אבל לבסוף חזר בו (תוס' עפ"י ב"מ צט:)]. וכן מסרו בשם רב ורב הונא (כא.). לדברי רב סחורא, הטעם שאינו משלם שכר לרב, מפני שבעל הבית נהנה מדיורו של זה שמונע בכך היכנסות מזיקין, או (כדברי רב יוסף) מפני שמיישב הבית ומתקנו מקלקולים ההווים בו. ונפקא מינה במקום שאינו מונע מזיקין כגון בית המשמש כבר כמחסן (כא.).

א. מחלוקת זו לא הוכרעה והולכים בה לקולא (רשב"א). ונראה שהכל מודים לטעם הראשון ומחלוקתם על הטעם השני בלבד (תו"ח).

ב. הרמ"ה מפרש שטעמים אלו נצרכים כדי לסלק חסרונו של הבעלים משחירות הכתלים [וכן משאר נזקים הנגרמים מדריסת רגל הדיורין. ערשב"א]. ור"י מלונגיל כתב שהוא נחסר כי אחרים הרואים דיירים בחצר נמנעים מלתבוע לשוכרו [הגם שמדובר בשאינה עומדת לשכירות]. וברא"ש משמע לכאורה שאין הטעמים הללו אלא לרווחא דמלתא, אבל בעצם פטור אף בלאו הכי משום שזה נהנה וזה אינו חסר. וצריך לדחוק לפי"ז שאמרו 'מאי בינייהו' רק לעיקר הסברא ולא לדינא. וע' בהגר"א סג סקט"ז שנקט לעיקר כהרשב"א.

אם נתחסר זה מחמת דיורו של זה, כגון שהיה בית חדש ועל ידי הדיורים כתליו משחירים – משמע בגמרא (כפתהו' ורשב"א) שחייב לדברי הכל. (וכן בשאר הפסד הניכר וידוע לדיינים. רשב"א). כתבו התוס' הרא"ש הרשב"א והריטב"א שמשלם כל דמי הנאתו, לא רק מה שנחסר. ודעת הרמ"ה אינה כן (ע' בנמו"י. וע' בתו"ח ד"ה את).

א. כתבו התוס' והרשב"א [שלא כפי המשתמע לכאורה מפרש"י] שאין חילוק לדינא אם דר שם שלא לדעת חברו או לדעתו.

וכן אין חילוק אם הבעלים בר מחילה או אדם קפדן שידוע בו שאינו מוחל, וכן יתומים קטנים – לעולם פטור משום זה נהנה וזה לא חסר (רמ"ה). ואם אמר לו צא ולא יצא – חייב ליתן לו כל שכרו (טוש"ע שסג,ו).

ומשמע בתוס' שאם גילה דעתו מראש שלא יהנה אדם בלא תשלום – חייב הדר לשלם. ואין הדבר ברור (ע' נחלת דוד).

ב. כאשר החצר עומדת להשכרה ואילו השוכר אינו עשוי לשכור; התוס' כתבו שפטור מלשלם שהרי לא נהנה [ומה שגורם בדיוורו שאחרים אינם באים לשכור, אין זה אלא גרמא בניזקין, והרי אפילו המגרש חברו מביתו ונועל דלתו אין זה אלא גרמא]. וכן הסכים הרשב"א. ואילו דעת הרי"ף והרא"ש ושאר פוסקים לחייב, שהרי זה אכל מה שחברו נפסד (וכ"כ הרא"ה בשם הגאונים פה אחד, ועוד).

ג. הנידון כאן הוא רק לענין דיעבד, אבל לכתחילה אין אדם יכול לכוף את חברו לדור בחצרו, ואין זה בכלל 'כופין על מדת סדום' (ראשונים; חו"מ שסג. ואין כן דעת הראב"ה. וע' יש"ש לענין שימוש לכתחילה בלא ידיעתו).

מבואר בגמרא (כא.) שבכלל דין זה, השוכר בית מראובן ונמצא של שמעון, שאם אינו עומד להשכרה – פטור מלשלם לשמעון.

ואף על פי שגילה בדעתו מתחילה שנוח לו לשלם על כך, מ"מ כיון שהכל היה בטעות ואין כאן שכירות, אין במה שרצה לשלם לראובן כלום. ואפילו כבר שילם לו – ראובן מחזיר לו הדמים והדר פטור מכלום (רמ"ה ועוד ראשונים. מובא בנמו"י וע' גם בחו"מ שסג,י וש"ך). והרשב"א נסתפק בששילם לו, שמא נותן ראובן את הדמים לשמעון (וע"ע רמב"ן ב"ב כט.). ובבית העומד לשכירות, וכבר פרע השכר לראובן – חייב לפרוע שוב לשמעון וחוזר הוא על הגולן, ואין לבעלים דין ודברים עם הגולן (שם).

ואפילו נתן לראובן דמים קלים, מעלה שכר לשמעון כדרך שכירות שאר בתים (ר"י). וכן להפך, אם ראובן השכיר בדמים יקרים, אין השוכר חייב לשמעון אלא כשאר שוכרים, ואפילו כבר שילם לראובן. אלא שאם שמעון טוען שלא היה משכירה בפחות מסכום זה וכבר הגיע הסכום לידיו – מספק אין מוציאים ממנו (נמו"י).

ב. המקיף חברו משלש רוחותיו וגדר משלש רוחות – אין מחייבים את הפנימי. גדר את הרביעית – לדעת חכמים מחייבים אותו [ואף אם זה נהנה וזה לא חסר פטור, כאן חייב שהרי הלה חסר בהוצאת הגדר בעטיו של הניקף], ולרבי יוסי אינו חייב אלא אם גדר הניקף בעצמו את הרביעית, אז מגלגלים עליו את הכל (ואף אם זה נהנה וזה לא חסר פטור, כאן שגילה דעתו שנוח לו בהוצאה חייב. תוס'), אבל בלאו הכי יכול לומר די לי בשמירה וזולה בלא גדר. לפרש"י מדובר בגדר שבין המקיף לניקף. ולפירוש התוס' בגדר חיצונה סביבות המקיף, שמועילה גם לניקף.

ג. הבית והעליה של שנים שנפלו, אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה – הרי בעל העליה בונה בית ויושב בו עד שיתן לו הלה יציאותיו. ופטור מדמי דיוורו בבית במשך אותה תקופה – שהבית משועבד לעליה, הלכך הדין עם זה לדור בו.

ד. גזבר שנטל אבן או קורה של הקדש והניחה על פי ארובה – לא מעל עד שידור תחתיה שוה פרוטה. ואמרו בגמרא שאף אם הדר בחצר חברו שלא מדעתו פטור – כאן חייב, שהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי.

דף כא

מג. בהמה האוכלת מהמקומות דלהלן, מה הדין?

א. מצדי הרחבה.

ב. מפתח החנות ומתוכה.

ג. מרשות שהקצה בעליה לרשות הרבים.

א. בהמה האוכלת מצדי הרחבה – משלם מה שהזיקה. [הוא מקום שאין דרך הבהמות להלך שם (רש"י)]. והוא מוגבה ורחב ומובדל מהרחבה (תוס').

לפי לשון אחת בגמרא, נחלקו בדבר רב ושמואל; לרב חייב אפילו היתה הבהמה עומדת ברחבה ומחזרת ראשה ואוכלת. ולשמואל אין חייב אלא אם עזבה את הרחבה והלכה ועמדה בצדי הרחבה. ולפי לשון אחרת לדברי שניהם חייב אפילו במחזור. ורצו לתלות בדבר מחלוקת תנאים, ודחו.

א. אם צדי הרחבה בולטים החוצה, והבהמה אוכלת משם בלא חיזור – פטורה לדברי הכל (עפ"י ראשונים).

ב. לפרש"י במשנתנו, המחזרת חייבת משום קרן; תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם.

ור"י ורשב"א חולקים וסוברים שהוא 'שן' ונחשב כ'חצר הניזק' שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצדי רחבה. ומחלוקת רב ושמואל הוא במקום שיכולה הבהמה לאכול בחיזור, האם הוא כחצר הניזק או כרשות הרבים. [וכל שבהמות מסוימות יכולות לאכול משם – כדרך הילוכן או בחיזור – הוי 'רשות הרבים' אף לגבי בהמות שאינן יכולות].

ג. הרא"ש והרא"ש ונמו"י פסקו כלשנא קמא וכשמואל, שכל מקום שיכולה לאכול על ידי חיזור הרי זה כרשות הרבים ופטור [שכן נראה מסתימת הגמרא בהמשך, שנקטה כלשון ראשונה. רא"ש]. וריא"ז פסק לחייב.

ב. תנן, אכלה מפתח החנות – תריסי החנויות שמניחים אותם לפני החנויות בפתיחתן, ומניחים עליהם פירות. תוס' ועוד) – משלמת מה שנהנית. מתוך החנות – משלמת מה שהזיקה.

מבואר בגמרא שאם נוקטים שהמחזרת ואוכלת מצדי הרחבה חייב, זה שפטרו בפתח החנות מדובר בקרן זוית (במבוי המתקם או במבוי צר הנכנס לרחב. ערש"י ותוס'), כך שהבהמה פוגעת בפירות דרך הילוכה. [ובירושלמי העמידו לרב, כגון שהיה חמור טעון גדיים ובשעת עמידתו פשטו צואריהם ואכלו].

ג. המקצה מקום מרשותו לרשות הרבים, לפי לשון אחת נחלקו בדבר רב ושמואל; לשמואל בהמה שאכלה משם פטורה [שאינן לו הזכות להקריב פירותיו לרה"ר ולחייב אחרים] ולרב חייבת [שהרי רואה אותם. פרש"י: הלכך יש לו רשות להניחם שם שאין הפירות מהוים תקלה. תוס': כיון שאוכלתם בכונה].

א. התוס' פירשו שמדובר שלא הפקיר רשותו אלא מרשה לבני רה"ר להלך שם כשאינו מניח פירות, אבל אם הפקיר רשותו – לדברי הכל רשות הרבים היא ופטור. או (כן פר"י) מדובר שהפקיר רשותו ולא הפקיר 'בורו', והמחלוקת היא האם מפני שקירב פירותיו סמוך לרשות

הרבים אין בידו לחייב את המזיק, או כיון שסוף סוף הפירות ברשותו והבהמה אוכלתם בכוונה חייב.
 ב. פסק הרא"ש – שלא כדעת כמה גדולים – לפטור, שהרי אפילו במחזורת הלכה כשמואל שפטר, כל שכן במקצה מקום לרשות הרבים. וריא"ז פסק לחייב.

דפים כא – כב

מד. מה הדין בנוקים דלהלן?

א. הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים.

ב. נפלו מראש הגג ושברו.

ג. דלגו ושברו.

א. שנינו, הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים – משלם נזק שלם, מפני שהם מועדים (ותולדת רגל היא. רש"י ועוד).

קפצו מגג גבוה, כל שהיא קפיצה חריגה מגדרו של עולם – הריזה שינוי ויצא מכלל 'רגל' (מאירי).

ב. נפלו – פטור, שהרי זה אונס שלא היה להעלותו בדעתו. כן מדויק ממשנתנו וכן שנו בברייתא. ולדעת האומר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, העמידו זאת בכלים הסמוכים לכותל, שאין לגביהם פשיעה כי בקפיצה אינם נוחתים עליהם.

א. קיימא לן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. הלכך אם היה כלי ארוך שמקצתו סמוך לכותל ומקצתו מרוחק, ונפלו ושברוהו – חייב, שהרי פושע הוא לאותו כלי לענין קפיצה (רא"ש ועוד). וכן אם היה הכותל רעוע, מבואר בגמרא שהואיל ותחילתו בפשיעה לענין אריחים הנופלים, חייב גם על נפילת הכלב והגדי (נמו"י).

ב. נראה שנפילת בהמה על ידי שעשתה מעשה מכון, כגון שדחפה כותל ונפלה עמו – הרי זו תולדת 'קרן' ויש בה תמות ומועדות (ע' להלן מד: גבי הפלת כותל, דקאזיל מיניה מיניה ובנמו"י).

פעמים שחייב אף בנפילה; בכותל צר (שהמעקה צר ודחוק, או כותל משופע), שיש לו להעלות על הדעת שמא יפלו ממנו (רב זביד בשם רבא).

א. אין אומרים 'תחילתו בפשיעה וסופו באונס' משן ורגל לקרן, לחייב נזק שלם, שהרי אפילו בפשיעה מתחילה ועד סוף פטרה תורה את הקרן מנזק שלם (תוס'. וכע"ז נקטו התוס' (כג. ד"ה סתם) שאם בפשיעה היה חייב חצי משום שיש לו שותף בנזק, גם באונס [שאינו לו שותף] אינו חייב יותר מחצי). וכן אין אומרים תחילתו בפשיעה לענין נזק משונה, לחייב כשסופו באונס [וכגון בכלים הסמוכים לכותל, אין אומרים תחילתו בפשיעה על קפיצה בשינוי, בסמוך לכותל, לחייבו על הנפילה] – ששינוי אינו פשיעה גמורה (רמ"ה ורשב"א. הרמ"ה נקט שאם קפצה בסמוך – משלם חצי נזק, ששינוי הוא. והרשב"א כתב שמשלם נזק שלם ואעפ"כ אין זו פשיעה גמורה).

ב. מצינו ששני אנשים השותפים לגרימת הנזק, אחד פושע מתחילה ועד סוף והשני רק תחילתו בפשיעה – הפושע חייב לבדו (עתוס' ל. ד"ה וחייב, לענין המצניע קוצותיו בכותל רעוע).